

Scientific Conference

ГРАНИЧАРИТЕ: „НИТО КРАЧКА НАЗАД, ЗАД НАС Е БЪЛГАРИЯ“

Пламена КИРОВА

Регионален исторически музей – Бургас

Abstract. The paper focuses to present the border community, which modernity gathers again on the Internet in the forum "Bulgarian Border Guards". Some of the activities of the men who guarded and guarded the border of the Republic of Bulgaria to preserve the memory of places and people who gave their lives in the name of keeping the border inviolable will be presented.

Keywords: border community, internet communities, border guards

„Нито крачка назад, зад нас е България“ е слогън използван от група хора, различни по възраст и социално положение, но обединени от една обща съдба – служили са на Родината във войски със специална подготовка и предназначение – охрана на държавната граница (сухоземна и водна), а именно Гранични войски (Valev, 2016).

Въоръжените сили на България са интересна тема за изследване от страна на редица учени. Като се започне от изследователи, занимаващи се с военна история и се стигне до етнологии и антропологии, които насочват

своето внимание към всекидневието на военнослужещите, различни празници, ритуали, чествания. Пълен историографски преглед по темата за българската казарма е направен в монографията на д-р Илия Вълев „Младежки страсти, мъжки времена. Етнокултурна характеристика на българската казарма през социализма“ (Valev, 2016). Що е то гранична бразда, граница, какви са граничните политики и практиките по охрана на държавната граница разглежда доц. д-р Николай Буков в статията си „На граничната бразда“ – политики, практики, следи в паметта (Vukov, 2013).

Разговорите за периода на казармата винаги са изглеждали интересни в моите очи, още повече сега като изследовател. В неформална обстановка, мъжете преминали през казармата се отпускат и разказват своите преживявания, без значение от рода войски, в които са служили и периода, за който са отбили военната си служба. Периодът след 1989 г. довежда до постепенно намаляване на продължителността на военната служба, отхвърляне на нейния задължителен характер в края на 2002 г и до заместването на наборните войници с професионално служещи (Vukov, 2013). С всяка промяна в политиката на държавата спрямо срочните военнослужещи се променя нагласата и възприемането на казармата. В наши дни все още е налична представата за казармата като място, в което момчетата се учат на ред и дисциплина. От там нататък спектърът от мнения е много широк – от отричане на отбиването на военна служба, като пълна загуба на време, през мнения *„не както е било преди по година-две, а да има едно общо обучение от типа на военното обучение в училищата през социализма, но да се наблегне на оказване на първа помощ, примерно“* (л.а. автора) до очаквания още утре да пристигат повиквателни. Сред най-интересните разкази си остават разказите на хора служили на границата. След отпадането на пропагандните клишета (след 1989 г.) държавната граница вече няма смисъла на категорично очертана и наслоена с идеологически значения гранична бразда, а е съвкупност от множество други линии и прояви на граничност. Нещо повече, от

перспективата на настъпилите пормени тя е същевременно и биографична граница, очертаваща полето на затворен в миналото житейски опит, към който индивидите, влезли в досег с граничната бразда, ще се връщат и ще търсят начини да споделят и интерпретират (Vukov, 2013).

Един от начините за споделяне и интерпретиране на общо минало е събирането с хора от това минало. В съвременния свят, в който живеем интернет е мястото, където можем да намерим стари познати. Една такава общност с общо минало успява да се събере в Интернет през 2008 г., тогава е създаден сайта <https://granichar.org/>. Как е организиран Интернет форума е описал доц. д-р Николай Вуков в статията си „Виртуални граници/ виртуални общности: киберпроекции на спомените за граничарската служба“ (Vukov, 2014). В следващите години форумът успява да обедини стотици мъже и жени около своята основна цел, записана на заглавната страница на сайта.

[С]къпи Приятели,

В уеб пространството съществуват милиони страници. Някои от тях с прекрасно оформление, съдържание и полезни за своите посетители. Други страници лошо изработени и със съдържание, представляващо интерес за никого, освен за своите автори. Нашата цел е не да създадем нещо уникално, а просто тази страница да е едно обединително място за всички, които се чувстват съпричастни към онези отминали години на наборната военна служба. Това не е място, което да възхвалява военните порядки, нито да изтъква негативите на войнските задължения. Всеки човек, отбил военната си служба, има множество спомени, които би желал да сподели с хората около себе си. Стремещът ни е да създадем местенце, където тези хора биха имали желание да споделят своите преживявания и това, за което са мечтали в онези времена. Голяма част от нас, с течение на годините, загубват

своите контакти. Именно тук е мястото, където всички ние бихме могли отново да открием своите приятели от войнските години, както и да намерим нови. Не се колебайте да ни пишете за всичко, което Ви вълнува и бихте желали да споделите!

Благодарим Ви!

С уважение,

Граничарите на България.^{“1)}

В този текст ще се обърне внимание повече на социалната ангажираност на членовете на граничарското общество как то е представяно в двете интернет пространства – социалната мрежа Facebook и сайтът – www.granichar.org. Тук трябва да се направи уточнението, че ще бъдат разгледани дейности по възстановяване на паметни плочи, пилони, лобни места и други. Също така ще се обърне поглед на начина, по който успяват да набавят средства за изпълнение на инициативите си, както и какви са отличителните знаци на членовете на форума.

Моята първа среща с граничарите на България беше през 2014 г. на ежегодно организираната от тях национална среща в гр. Доспат. Повод за тази среща беше не само да се видят отново, но и поставянето на пилон с трибагреника на връх „Ваклинова чука“ над село Бръщен. Личните ми впечатления и спомени от тази първа среща бяха и си остават прекрасни. Това, с което тези хора спечелиха изследователския ми интерес бе способността им да се организират, независимо от разстоянията, работата, която работят и да използват всяка една връзка създадена в казармата, за да постигнат поставената си цел. Основните методи за изследване на общността са участие във фейсбук групата, участие във форума и не на последно място личните ми впечатления. Целите и задачите, които си поставят момчетата са винаги свързани с границата – поставяне, ремонт на паметни плочи; поставяне на пилони със знамето на Р. България, поднасяне на венци на лобни места, намиране на гробове на загинали

техни бойни другари; оглеждане на реалното състояние на заставите, възможността те да бъдат отремонтирани и превърнати в места за посещение. За всяка инициатива във форума се отваря тема и в нея се разискват техническото изпълнение, организацията на т.нар. РГ (работна група, абривиатура останала от службата им по границата). Търси се непрекъснат контакт с местната власт в лицето на кметове, кметски наместници, местно население. Важно е да се направи уточнението, че търсейки съдействие от местната власт, то те не се анагжират с конкретна политическа партия или идея. Основно правило на форума и групата в социалната мрежа Facebook е: *Без политика! Политиката разделя, а не обединява хората. Ето защо Форумът е „пространство свободно от политика“ - в него не се допуска обсъждането на актуални политически теми и проблеми.*

Във времето, в което живеем, когато изразяването на мнение, различно от общоприетото, вече не се наказва, това правило е показателно за съзнанието на общността. Като отделни индивиди всеки един от тях има своя позиция по политически проблеми и ситуации или пристрастия към определени политически идеи. Когато, обаче индивида стане част от общността тези индивидуални предпочитания остават на заден план и на пред излизат общите интереси. Още със създаването на Форума се отварят и теми като „Проекти за възстановяване или ремонтране на паметници на граничари“, в която има две страници с подтеми за възстановяването, освежаването или ремонтването на такива паметници на различни знакови за граничарите места в страната като с. Крум, Димитровградско; гр. Исперих; с. Брестовица; връх Ваклинова чука; Шейновец; с. Красен, общ. Г. Тошево; вр. Сарабурун и други. По изпълнението на тези инициатива момчетата отдават своя доброволен труд и в същото време се търсят спонсори.

[П]онеже паметника на Сарабурун видно от снимките не е поддържан, може ли някой от онзи край да намери местен, който да го изчисти и прекопае, както и да боядиса оградата. Аз лично ще му платя с лични средства. Мисля, че 50 лв са достатъчни за 2 кутии боя и 2-3 часа работа. Поздрави! (коментар на потребител от 2010 г.).

[В]чера най-сетне получих дългоочакваното писмо от бай Георги от Вълче поле. Човекът първо е искал да свърши някаква работа и после да ми пише. Снощи му се обадохме с Норр. Благодарихме му за положените усилия и го уверихме, че до няколко дни ще му изпратим запис. Ще му изпратим с 20 лв. повече (тоест 70 лв.), за да сме спокойни, че ще стигнат, защото той е плащал и на някакво безработно момче да му помага (коментар на модератор от 2010 г.).

[У]важаеми колеги

На 07. 09.2014г от 17.00 ч.в с. Крум ще бъде открита паметната плоча на р-к Илия Русев загинал на 21.08.1952 г.заедно с л-т Младен Калеев при с.Черничево. Гост ще бъде и дъщерята на Младен Калеев - З.К. Откриването на плочата съвпада с празника на с. Крум и 1200 г.от смъртта на хан Крум. Ще присъстват и извесни майстори на народната музика. Който желае е добре дошъл.Нека достойно почетем мероприятияето и развеем зелените знамена (коментар на потребител от 2014 г.).

[Н]а 7 и 8 май т.г. група от форума в състав Ч. М., С., И. Х. и Н. беше в района на Крумовград, с. Аврен и с. Девесигово във връзка с български граничар, убит от гърците през 1921 год. Резултатите са следните:

1. Отидохме на лобното място (някогашният Втори Пост в района на Девесигово). Фотографирахме поста, нанесохме на топографска карта местоположението, свалихме GPS – координатите, набелязахме подходящ камък за поставяне на паметна плоча (малка скала до вече рухналата стена на поста). Постът е на повече от 200 м от граничната линия Релефът на местността не позволява обстрел от гръцка територия, за сметка на това същият този релеф и гората, която вероятно и тогава е била гъста, позволяват скрито проникване в българска територия и подхождане към граничния поста с цел убийството на часовия. Отнасяме се предпазливо към версията, че после гръците били пренесли убийтия на тяхна територия, за да представят случая като законно неутрализиране на нарушител: между поста и граничната линия има стръмно изкачване и разстояние около 250 м. Дори и в тогавашните условия надали е било възможно безнаказано да се оттеглиш, пренасяйки убийтия нагоре по баира и през гъсталака.

2. Посетихме чешмата, построена през 1939 г. от общената в с. Аврен в памет на загиналия граничар. Намира се на изхода на с. Аврен в посока Девесигово. В добро състояние е. Фотографирахме чешмата, нанесохме на топографска карта местоположението, свалихме GPS – координатите.

3. Посетихме гроба на граничаря. Намира се в старото гробище на с. Аврен, където са се извършвали погребения до 1942 год. Физическото състояние на гроба не е добро: рамката на гроба е потъмняла и спукана на няколко места, самата надгробна плоча, също потъмняла, е паднала и се е разчупила на няколко части, но няма липсващи парчета. Прочетохме надписа, съдържанието давам отделно. Фотографирахме гроба и плочата, нанесохме на топографска карта местоположението, свалихме GPS – координатите.

4. От надгробната плоча са ни известни военното звание, трите имена и датите на раждането и на смъртта на войника, както и при какви обстоятелства е настъпила смъртта (като часови на пост). Според спомените на местното население войникът е родом от Пиринска Македония. Не бил имал близки, или имал, но те не могли да си го приберат и погребат, нито да присъстват на погребението в с. Аврен.

5. Съдържанието на надписа върху надгробната плоча е следното (цитирам съдържанието не оформлението):

„Юнаку – юнашка смърт.

ефр. Годор Димов Митев

род. на 2 юли 1900 г., починал като часови на пост на 5 април 1921 год.

Родината не забравя своите синове.”

Информацията, с която вече разполагаме, е напълно достатъчна, за да предприемем практически действия по възстановяване на надгробната плоча, привеждане на гроба в добро състояние, поставяне на паметна плоча на лобното място. За целта освен набиране на средства е необходимо и да намерим добър майстор, който да слепи и монтира плочата и за изработка на плоча за лобното място. Може би ще ни е от полза и някакъв опитен специалист (археолог, или музеен работник), за да сме сигурни, че напълно е разчетен надписът върху надгробната плоча и не сме пропуснали никакви детайли. Давайте идеи, вкл. каква да бъде плочата на лобното място.

Издавам сърдечна благодарност на всички крумовградчани, черничани, авренци и девесировци, за тяхната отзивчивост и за безценната помощ от тяхна страна.

Искам да благодаря също и на нашите съфорумници за участието им в анализа на предварителните данни, с които разполагахме и за организационната и техническата помощ, която ни оказаха (коментар на потребител от 2017 г.).

[К]ъм всяка една от темите, от където са горенаписаните цитати се прилагат и снимки или на резултата, или на състоянието към момента на писане на съответния пост. Това способства за по-добро изясняване на ситуацията, къде се намира, какво ще бъде необходимо като материали, а и като пари. С разрастването на форума и неговите членове се разрастват и идеите. Така се стига до откриването на дарителска сметка в полза на форума, като ежемесечно се прави отчет за приходи и разходи. Събирането на средства е само и изключително на доброволен принцип. То винаги е целево - за разходи по възстановяване на граничарски паметници или друга, предварително обсъдена във Форума цел, която е: а) съвместима с мисията на Форума и б) одобрена от достатъчно много участници. (например закупуването и даряването на книги за Читалището в с. Ваклиново). Дори и да не се събере нито лев по сметката, Форумът ще продължи да функционира (коментар на модератор от 2018 г.).

Разбира се инициират се годишни национални срещи свързани с Коледните празници и срещи по места. Като всяка уважаваща себе си общност имат свои отличителни знаци – изработват се емблеми (стикери) за коли, момчетата служили на една застава изработват знамена с номера и/или името на заставата, граничния отряд. Членовете, които желаят, както и техните семейства, могат да си закупят тениски, анцузи брандирани с логото и слогана на форума. Всяка една емблема и лого се обсъждат предварително във форума.

[П]озволявам си да представя последен пример за емблема. В крайна сметка всеки има абсолютното право да избира според своя вкус всяко нещо. Относно печата, както казах не веднъж, предложенията могат да бъдат опростени така, че да се отпечатат качествено. До момента бяха публикувани работи само и единствено за добиване на визуална представа, горе- долу, от какво се нуждаем в това начинание (коментар на потребител от 2012 г.).

Емблема / стикер предложен за обсъждане във форума

Идеята е чрез емблемите и логото общността да бъде разпознаваема както в интернет пространството, така и сред подобни организации – съюза на ветераните е една от тези организации. Освена това се наблюдава желание в членовете на форума емблемата да включва отличителни знаци

на момчетата служили на зелена граница (сухопътна) и на синя граница (моркса). Това води до сериозни дебати в съответните теми, но е важен крайният резултат.

Сегашната емблема на Граничарите на България

Освен форумът, респективно сайта, на Граничарите на България, общността има още едно „поле“ за свързка в интернет пространството. Създават своя група в социалната мрежа Facebook, която се казва *Форум*

„Граничарите на България“. Групата е поверителна, но видима при търсене в мрежата, с над две хиляди участника. За да може да функционира, като всяка една група в социалните мрежи си има правила, които са подробно описани в съответния раздел. Фейсбук групата на Граничарите на България има по-скоро спомагаща роля, относно бързото информиране за различни инициативи. Защото през по-голяма част от деня едновременно онлайн във интернет форума са между 10 и 20 потребители. Статистиката на посещенията показва, че повечето влизат там вечер, в периода 20:00 – 22:00 часа, а за най-редовните посетители, които имат достъп до компютър и интернет на работното място, посещенията са в рамките на работния ден (Vukov, 2014). Пример за това е публикация във Фейсбук групата от 15.10.2020 г. в 12:48 часа, която едновременно информира и напомня за започналото обсъждане на календара за 2021 година във интернет форума. В социалната мрежа много често се публикуват снимки на членове на форума, които са посетили сами, със съфорумци или със семействата си гранични пирамиди, застави, паметни плочи, паметници. Благодарение на не малкия снимков архив, качен във Facebook, всеки от участниците може да намери боен другар, да се включи в инициатива, да се запише за следваща среща. Това, което прави впечатление от снимките е подкрепата на семействата на граничарите. С изключение на работните групи във всички други форумни или лични мероприятия и инициативи участват съпругите, децата, а и внуците на тези мъже. При лична среща с тях дистанцията е бързо скъсена, защото щом *той* е един от тях, то и неговото семейство е.

Изводите, които могат да се направят са в различни посоки. Групата на Граничарите на България е общност, която тепърва вероятно ще бъде изследвана и ползвана като ценен информатор от различни учени. В заключение може да се каже, че със сигурност първоначалната идея на шепа граничари се е развила и от място за спомени, форумът и групата във Фейсбук са станали място за подкрепа, помощ и усмивки, наред с тъжните

моменти от загубата на боен другар ... почти като в казармата ... там на заставата за следващите няколко години ...

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. www.granichar.org (посетен на 13.10.2020 г. 12:07 ч.). Цитати в тази статия са от форума и групата във Фейсбук: редакция в цитираните мнения и коментари от страна на автора няма, единствено някои от имената са посочени със съкращения.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Valev, I. (2016). *Mladezhki strasti, mazhki vremena: etnokulturna karakteristika na balgarskata kazarma prez socializma*. Sofia: Voenno izd. [Вълев, И. (2016). *Младежки страсти, мъжки времена: етнокултурна характеристика на българската казарма през социализма*. София: Военно издателство].
- Vukov, N. (2013). "Na granichnata brazda": politiki, praktiki, sledi v pametta. *Bulgarian folklore*, No. 2, 186-216 [Вуков, Н. (2013). „На граничната бразда“ – политики, практики, следи в паметта. *Български фолклор*, № 2, 186-216].
- Vukov, N. (2014). Virtualni granitsi / virtualni obshtnosti: kiberproektsii na spomenite za granicharskata sluzhba (pp. 18-39). In: Pieva, A., Gergova, L., Peycheva, L. & Kazalarska, S. (Eds.). *Dobre doshli v Kiberia: zapiski ot digitalnia teren*. Sofia: BAN [Вуков, Н. (2014). Виртуални граници/ виртуални общности: киберпроекции на спомените за граничарската служба. В: Илиева, А., Гергова, Л., Пейчева, Л. & Казаларска, С. (ред.). *Добре дошли в Киберия: записки от дигиталния терен*. София: Институт по етнология и фолклористика с етнографски музей, БАН].

✉ Ms Plamena Kirova (PhD student at the Veliko Turnovo “St. Cyril and St. Methodij” University,
Regional History Museum
69, Slavyanska Str.
8000 Burgas, Bulgaria
E-Mail: plamena.kirova@yahoo.com

